

HÁROM UJJ

Elég sokat ittak, szinte magától értetődő volt, hogy a beszélgetés az asszonyokra terelődött. Most is Varga kezdte, ő mindig szívesen dicsékedett a hódításairól, s harsogva bizonygatta, hogy az asszonyokat nem szabad komolyan venni. — Az asszony legyen pajtás, ha akarom, szórakoztasson! — mondta, s diadallal nézett végig rajtuk.

Egy kivételével mind helyeselték, koccintottak, ittak rá. Kiss csak forgatta a poharát, s azt kérdezte tőlük: — Na és, akik velünk dolgoznak? — Tétován vonogatták a vállukat. — Igaz. Az asszonyok ott vannak az állványon, a kezük alá segítenek. Dehát egy erősebb szóra kibuggyan a könynyük, s valójában soha nincs más gondjuk, mint hogy férfit fogjanak maguknak!

Kiss keményen lecsapta az öklét.

— Az asszonyok is érnek annyit, mint bármelyik férfi! Én nem tagadom: mindig csodáltam, ahogy a mocsokban, sárban egy nyomon tapostak velünk! Végigjártam az országot, elég sokat láttam. De csak annak az egynek a történetét hallgassátok meg!

— Lehet tíz éve is; a vegyi gyárat építettük... Amikor a helyszínre érkezünk, sárát, pusztát találtunk. Felhúztunk néhány barakkot. Ott rendezték be az irodákat, abban laktunk mi is. Jött néhány asszony; tíz, vagy tizenhármas. Mifélek voltak? Egyiket otthagya a férje, pénzre volt szüksége... A másikat a kaland vágya hozta. Olyan is akadt, aki már szűknek érezte a falut, s tapasztalni akart.

— Persze, mi aztán nem voltunk anyagok. Az olajos overállban, a meszes pufakában is felfedeztük az asszonyt. Sokat megengedtünk magunknak... Akadt olyan is, akinek szinte tetszett, ha megfogdostuk, és szívesen eljött a kámba feldecizni. De nekünk nem az ilyenek kellett, hanem a visszahúzódók, a szégyenlősök. Este bezárkóztak a szobájukba, kimozdulni se mertek. Mibennünk buzogott a kutyatermesztés. Akárhogy kifáradhattunk napközben, ott álkoztunk az ablaknál, s részegen nó táztunk.

— Nekem különösen egy tetszett. Ha valamelyik estén véletlenül józan maradtam, szépen elbeszélgettem velem... Özvegy volt. A férjét valamelyik építkezésen ottmarasztotta egy gerenda. Azt hallottátok volna, ahogy emlékezett rá! Nem könnyezett, nem csuklott el a hangja. Átmelegedett, kisértet az arca, mintha mennyegzőre készült volna. Mindig arra gondoltam: — Micsoda nagyszerű asszony lehet, aki még a halottat is így megbecsüli. Milyen társa lenne egy élőnek.

— Azt is megvallom: ritkán maradtunk józanok. A legközelebbi falu is hat kilométernyi járásra feküdt, köröskörül dagadt a sár. Olyanok voltak az esték, akár a rabtartó kutak. Bevergődünk a szobánkba, kártyáztunk, ittunk, s ha már sok volt bennünk a fölös erő, szétvertük a kámba berendezését.

— Korán ősszel váratlanul vihar zúdult ránk. Szokatalanul gorombán dörgött, akkora villámok hasogattak, mintha acélbalta zuhogtat volna a tetőre. Megjött a szél, dübörögve rohant a félig felhúzott falak között... Örült tombolással futott neki minden megmozdíthatónak. Aztán ránk vert az eső is, folyt az ablakokon a víz.

— Megszépen lapítottunk, hiszen a rozoga épületek nem állhattak ki ekkora tombolást. Örökig eltartott, éjszaka lehetett már, amikor elcsendesedett. A művezető végigrohant az ablakok alatt, s üvöltözött.

— Kifelé emberek! Nézzük meg, mi a kár! — Kelletlenül kászálódunk. Lámpákkal világítva botorkáltunk a sárban. Az épület egyik sarkánál a szél kifordított egy faoszlopot, s otrombán a teherfelvonóra döntötte. Valaki beugrott a felvonó ketrecébe, s a vállát alávétve emelgetni kezdte az oszlopot. A nehéz fa mozdult is néhány centit, s ahogy billent, kiűtötte a felvonó biztosító ékét. A platót teherre hagyták odafönt, most a rakománnyal együtt csúszni kezdett lefelé. Szerencsére, igen lassan, mert a faoszlophoz dörzsölődött a kötele.

— Az ember a felvonó ketrecében vergődött. Talán csak egyet kiáltott, aztán a szó is benne akadt a félelemtől. Toporogtunk körülötte, s nem tudtuk, hogyan fogjunk hozzá? A biztosító éket kellett volna visszabillenteni, de hát az kockázatos, mert odakenődhet az ember!

— Mart bennünket a tehetetlenség. Egyszerre odafut hozzám az az asszony, akiről beszéltem. — Nem történt baja? — kérdezi ijedten. Jólesett, hogy aggódik értem, de abban a robbanó feszültségben ingerülten válaszoltam. — Mi baj van? — nézett a felvonóra, s akkor észrevette a ketrecbe szorult embert... És rögtön határozott. Felvonókezelő volt, jól értett a géphez. Mindig tiszta volt a feje, egyedül állt a világban, s ha meg akart maradni, folyton használnia kellett az esztét.

— Felkapott egy hosszú feszítővasat, s benyúlt a biztosítóékekhez. Valaki rákiáltott: hagyja abba, mert odalehet a keze! De ő csak a szorongatott emberre gondolt. Végre sikerült helyrebillentenie az éket. A kerék megakadt, s a hirtelen fékezéstől nagyot rándult a kötél. Alaposan meglökte a feszítővasat, s az asszony kezét az állványhoz szorította...

— Úgy emlékszem, nem is kiáltott. Leejtette a vasat, ép kezével szorította a sebet. Ugrottunk érte, hogy bele ne bukják a sárba.

— Valahogyan bekötöttük, s ügyetlünk rá, amíg kijöhettek a mentők. Bizony, levágta három ujját. — Kiss felemelte a kezét, tenyerét szétártá. — Nem kell mondanom, milyen csapás egy munkásembernek!

— Aztán? — kérdezte valaki, de Kiss úgy tett, mintha nem hallotta volna.

Láthatóan elkedvetlenedtek, az ital sem izlett. Fizettek, s csendesen mentek kifelé. Éjszaka volt már, halvány világosságban forogtak a csillagok. Foltokban terpeszkedtek a felhők, szakadtak voltak, akár a munkára fogott ing.

Ütközben hazafelé még egyszer megszólalt Kiss.

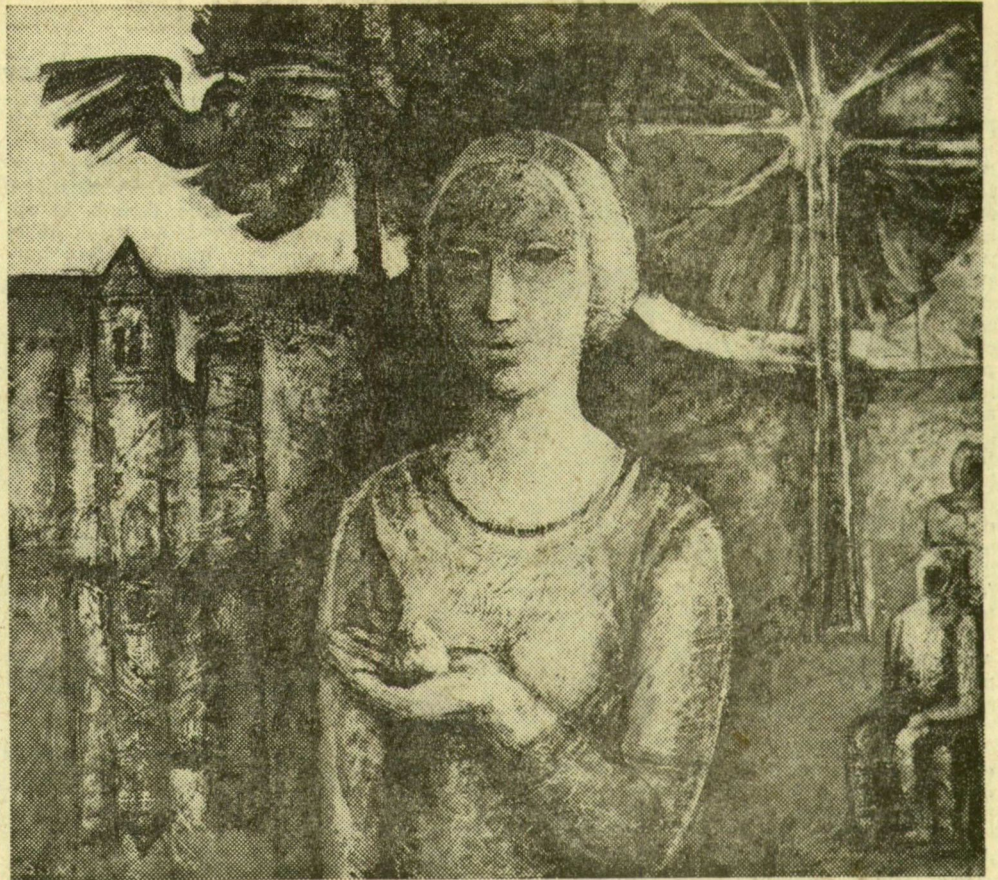
— Hetek múlva jött vissza, de már a gép mellé nem állhatott. Takarításra fogták be. Gondolhatjátok, hogy még mosolyogni is elfelejtett!

Amíg el nem aludtak, erről az asszonyról tündöktek. Kiféle lehet? Honnan volt ereje ilyesmik megtenni? Magasnak izmosnak képelték, aki oltalmazza a magának választott férfit.

A következő napokban Kiss váratlanul megbetegedett. Éppen akkorra esett a fizetés is. Dél tájban középstermetű, kissé hízásnak induló asszony kereste a brigádvezetőt. Az ebédidőben mindnyájan együtt voltak, amikor belépett. Vargához ment, s a kezét nyújtotta.

— Kissné vagyok — mutatkozott be.

Döbbenet láták, hogy három ujjá hiányzik.

SOMOS MIKLÓS

ÁTVÁLTOZÁSOK

Mondd csak — fordult felém Péter, miután nagyot kortyolt a Veronika presszó kútúfő feketéből —, hogyan is szorunk emeletes történet emeletes történet?

— Mi? Micsoda?

— Azt kérdeztem: hogyan szorunk emeletes történet emeletes történet?

— Fogalmam sincs — hebegtem csodálkozva. — Még a földszintesre sem emlékszem. Miért juttott ez most az eszedbe? Nem érzed jól magad? A fejed fájt?

— Másfél óra múlva — vetett unott pillantást a karórájára Péter — vizsgáznak kell matekból. Talán hallottál róla, van egy rendelet, miszerint bizonyos beosztásban levőknek bizonyos képesítést kell megszerezniük.

Nos, én pillanatnyilag a technikum levelező tagozatán folytatom tanulmányaimat. Csak azért értem el belőle, hogy mégse álljak ott a kecske is jóllakik, úgy, mint új borjú a kapu előtt. Nagyon

Kürti András

KECSKE ÉS KÁPOSZTA

zsenánt. De talán a négyzetgyökvonásról elárulnál valami közelebit? Nem kell sok. Néhány jellemző apróság, szakszerű intimitás.

— Te szerencsétlen! — kiáltottam. — A számtannál nincs bájcsevegés. Ha nem tudod az anyagot, úgy elhúznak, mint a sicc!

— Nyugodj meg — csitított szeliden. — Tökéletesen igazad van. Persze, hogy elbukom. Egy árva mukkot sem tanul-

— De az ég szerelmére, mi lesz akkor veled? Elbocsátanak? Alacsonyabb munkakörbe helyeznek?

— Gyerek vagy — legyintett derűsen. — Miért csinálnak ilyet belőle? Hiszen hogy mégse álljak ott a kecske is jóllakik, úgy, mint új borjú a kapu előtt. Nagyon

— Nem értem. Ki itt a kecske és ki a káposzta?

— Mind a kettő én vagyok — felelte Péter büszkén. — Mint kecske, jóllakom, mert tanulmányi pótszabadságot kapok, munkaidőkedvezményt és mentesítést minden társadalmi kötelezettség alól. Ha el is vágnak a vizsgán, mint káposzta, jövőre is beiratkozom, megmaradok a vállalat oktatási kimutatásaiban, növelem a szervezett tanulásban részvevő, kiművelt emberfők sokaságát. Ez jó pont a felsőbb szervek előtt.

— De hát ezt nem húzhatod a végtelenségig. Osztalj csak egyszer ismételtessz.

— Egyfajta iskolában — igen — bölintott. — De van fogalmad arról, hogy nálunk hányféle technikum, egyetem, főiskola működik? Mint égen a csillag! Mnidegyikbe eljárógatok majd egy kicsit. Nyugdíjig kifutja.

— És mit szól ehhez a vállalatod?

— Mit szólna? Örül, mert látja, hogy töröm magam, iparkodom, évről-évre nekirugaszkodom valamilyen tanuláshoz, maradéktalanul jelenek minden vizsgán. Hogy nem engednek át? Istenkém, az élet tele van buktatókkal. Ebből nálunk igazán nem csinálnak ügyet.

— Hát miből csinálnak nálatok ügyet? — Abból — borult el Péter tekintete —, ha valamelyik megátkodott, lusta fickó nem vállalja a továbbképzéssel járó munkát és áldozatokat, nem iratkozik be sehová. Az ilyen számára aztán nincs kegyelem. Irgalmatlanul elkapják a frakkját. Nem szeretnék a helyében lenni. Brrr!

élet alig belátható kúza labirintusától riadoztak, a létezés embertelen küzdelme örölte őket annyira finom-érzékeny.

Boldogtalanok lehettek, mert ritkán gyöngyözött föl lelkük derűje — a nóta. Általuk sajátosan fogalmazott — lehet, hogy tudat alatt alakult — világ-felelősséget és súlyt cipeltek örökösen magukon. A világ az anya számára a család volt, minden tartozékával; napi szépségével és több gondjával, kenyerével és kenyértelenségével. Panaszok, oltalom után nyúló szavak szinte naponta fölbuzogtak itt.

Én tudom, mert 1929 óta néma tanú voltam. Esztendőök jöttek és mentek, átköröszölködött körülöttem minden; Somogyitepen az 52. utca 1283. szám alatt kezdtem el pályafutásomat és aztán petőfitelepi lettem, az utcaajtó fölé Virág utca 13. szám került, de én ott maradtam a kapu mellett, a két kerítésleérc szögelt. Néma voltam, mert hiszen a deszka nem tud beszélni, a fa nyelvé nem is értené meg az ember. Sorsomra vártam, csöndesen. Leszednek és elhajtanak a poszmatra, esetleg az új tulaj majd szolgálataba állít? Vártam. Tudtam, hogy ide, jó gazdám címére nem igen érkezik levél, meg újság, mivel nincsen már olvasója. A halottak országában meg másfajta ABC járja, emiatt aztán az élők meg a halottak nem tudnak egymással levelezni.

Mégis történt velem valami egészen szokatlan eset. Egy esős júniusi napon a kapu előtt megállt a postás. Átalvetőn függő börténkáját kinyitotta és bedobott egy két borítékos levelet. Először megnézte hosszasan, tapogatta, értetlenségét fejcsóválással fejezte ki, de nem volt más választása, mivel a címzett a: „Zöld levelesláda.” Ez meg én vagyok. Előléptem, személyiség lett belőlem. A szomszédasszony is félreértést gyanított, elébém állt és piszkavassal kotorászott a gyomromba, addig-addig turakodott, kevergetett, amíg kis üvegajtóm kinyílt és így aztán kiemelte a levelet. Ott nyomban fölbontotta és elolvasta. Meg volt győződve arról, hogy én nem ismerem a betűket.

A panaszkodós fiú írt, az tisztelt meg engem Iránból. Úgy látszik, nem tudta elmondani senkinek, hogy most harmadikára esik a születésnapja. Velem közölte. Olyan módon, mintha csak gazdasszonyomnak írná. Csak a megszólítás változott: „Kedves Édesanyám” helyett „Zöld leveles láda.”

Félgangon betűzgette a mondatukat a szomszéd: „Örködjél öreg levelesláda, tartsál meg jó emlékezetemben. Ünneplés a hangulatom, de ez inkább temetési ünnepre való, nem születésnapra. Számot vettem sok elnyargalt esztendőmmel, kínlódasosan szép-csúnya életemmel. Ami eddig volt, azt már élélen ismerem, hogy ezután mi következik, nem tudom.

Ha sikerül megőrizni azt az akaraterőt, szorgalmat és tisztességet, ami abból a házból való, akkor talán vénülő fejemet soha sem övezi a szégyen koszorúja. Onnan származik minden ami szép, tiszta, piszkoltól mentesen embeiri rajtam. Próbáltam megőrizni a mezeli becsületből a felnőtt korba való, a szókimondó őszinteségből a lehető, az önértékelésből a szűkségeset, az ember iránti tiszteletből, ami kijár a rendesebbjének és az utálatból ami kijár a sanda-sunyi-dörzsöltnek. A mindennapi kenyér és munka iránti alázatot is ott oktatták először, gyakorlatiasan. A félelmet a hatalmasoktól, a mindenhatóktól, sírig tartóan megtapasztaltam abban a házbán, s a szánalmat a védtelenségben. Sikerült megőriznem ezeket a jegyeket talán, hiszen ezekből számadással tartoztam azoknak, akikről kaptam-örököltem. Fölbomlott az elszámolási kötelezettség fizikai lehetősége, de megmaradt részemre ennek erkölcsi kényszere. Ezután is elszámolok magamról úgy, ahogyan eddig tettem, ha másképpen nem, majd a fejfák előtt szépen, őszintén. Boldogságod, de legalább jólesedő érzést szerző magatartásom az élőknek szól, ez igaz, de az emlék ereje talán még parancsolóbb lesz.

A számadás azért lassacskán kétfelé szólóan megszövik: a fölnevelők előtt is súlyos elszámolási kötelezettségeim jelentkeznek; milyen volt az életem, mint csináltam, hogyan éltem? Kapnak-e tőlem olyan példaadó mo-

rális, jellembeli magaslatot, mint amelyet én vallottam magamnak, régi otthon néven. Nem rangok és címek rendjéről, hanem egy erkölcsi-tartás mércéjéről van szó!”

A szomszédasszony elhagyta a betűzött olvasást, mert valószínű nem értette pontosan, hogy miről beszél levelem. Az utolsó sorokat újra elmotyogta:

„Csak önmagammal tudnék bátrabban szembenézni, de hiába, én sem vagyok különb, mint a többi ember. Ilyesmire egészen kivételes egyéniségek képesek.

Na, de búcsúzómon töled is öreg levelesláda. Jól tetted a kötelességedet, becsüllek, ezzel a levéllel is ezért tiszteltel meg. Vigyázzunk csak, már megint féligazságokat mondok; tudod az igazság másik fele az, hogy nem is volt más, akinek elmondjam; vénülésre vivő születésnapom érzéseit. Őszinte figyelemmel senkit sem érdekel. De te türelmes jószág vagy, tudtam, hogy nem írom rossz helyre a leveletem.”

Körülnézett a szomszéd, aztán összehajtogatta a nagy papírost, belehelyezte a borítékba és ügyel-bajjal visszavette üvegajtóm mögé. Próbálkozott, hogy a félfordítót is ráhajtja, de vastag fölso karja nem fért el a lécek között.

Ezért történt meg a baj. A fiú később, augusztus elején, egyik délután eljött és kereste a címemre küldött levelet, de nem találta. Toporogott körülöttem, tréfásan érdeklődött is, hogy hová rejtettem el, nem akarja elvinni, csak ellenőrizni a postát, meg a kézbesítőt. Valahogyan egyszer csak ráhagott a borítékra. Szürkére ázott, csörgő-pergamenre sült, olvashatatlan szöveg került a kezébe.

Szóltalanul nézte-forgatta, kérdően nézett nyitott üvegajtómra. Szomoróan behajította, a félfordítóval lezárta. Azt gondolhatta magában, hogy még én is kilöktém magamból a levelet.

Eltépte a borítékot és széjjelszórta a fűbe. még egyszer megnézett, azután csöndesen elment innen. Lassú léptekkel haladt a fútca irányába, egyedül ment, egy lélek sem volt a környéken.